

Franca Iacovetta, *Gatekeepers: Reshaping Immigrant Lives in Cold War Canada, Between the Lines*, Toronto, 2006, 370 str.

Franca Iacovetta, profesorica zgodovine na torontski univerzi in potomka italijanskih priseljencev, ki so se v 50. letih prejšnjega stoletja znašli v Kanadi, raziskovalcem migracij ne bi smela ostati nepoznana. Je avtorica ali soavtorica kar nekaj odmevnih monografij o priseljski tematiki v Kanadi,¹ leta 2008 pa je prav za *Gatekeepers* prejela prestižno nagrado za najboljšo knjigo leta o zgodovini Kanade – The Canadian Historical Association's Sir John A. Macdonald Prize. Njena dela, v katerih se posveča predvsem zgodovini delavstva, spola in migracij, so zaznamovana s pridihom feminizma in socializma, temeljnimi potezami njenega svetovnonazorskega prepričanja.

Gatekeepers je sveže napisana monografija o kanadskem družbenem življenju med hladno vojno, s posebnim poudarkom na transformaciji življenja priseljencev. Za obsežno raziskavo, ki sega od temeljitega orisa zunanjepolitičnih vzvodov za kanadske priseljske smernice do kukanja v spalnice kanadskih posameznikov, je Iacovetta pridobivala vire iz desetih osrednjih kanadskih arhivskih institucij, vključno z zbirkami filmov in ustnih pričevanj, pregledala skoraj dvajset različnih dnevnikov in periodik, preko dvesto knjig ter sto objavljenih in neobjavljenih člankov. Odlikuje jo jasen in izjemno berljiv slog, poudariti pa je treba tudi pomenljivo slikovno gradivo, ki daje tematsko že tako izčrpni snovi pomembno dodano vrednost.

Kdo ali kaj je sploh »gatekeeper«? Izraz, katerega dosleden prevod bom prepustila morebitnim prevajalcem, se navadno nanaša na osebe ali institucije, ki na kakršenkoli način kontrolirajo prehode, pa najsi bo to prehod fizičnih oseb, blaga ali informacij. Iacovetta izraz poveže z državnimi avtoritetami, ki so določale pravila vstopanja v državo in nadzorovanja prišlekov, ter ga razširi na vse družbene segmente, ki so vplivali na adaptacijo nanovo priseljenih, tudi njihovo vsakdanje, zasebno življenje. Z analizo najrazličnejših virov Iacovetta ugotavlja, da lahko koncept »gatekeeper« brez večjih zadržkov iz državnih nadzorovalnih organov prenese na cel niz (tudi povsem dobronamernih) institucij in posameznikov, s katerimi se ljudje vsakodnevno srečujejo, in v določeni meri tudi na prišleke same.

Gatekeepers se torej posveča osvetlitvi vzrokov in praks kanadizacije povojnih priseljencev in jih zasleduje v raznolikih in mnogoterih interakcijah med obema opazovanima skupinama, torej med evropskimi prišleki, zlasti begunci in »gatekeeperji«, institucijami in posamezniki. S konkretnimi zgodbami priseljencev Iacovetta prikaže, da omenjena interakcija ni bila enosmerna, temveč da so tudi prišleki neizogibno vplivali na strategije in načine delovanja ne le »gatekeeperjev«, temveč tudi na preobražanje celotne kanadske

¹ Najbolj referenčne so naslednje knjige: *Hardworking People: Italian Immigrants in Postwar Toronto* (MQUP 1992); *Sisters or Strangers?: Immigrant, Ethnic and Racialized Women in Canadian History* v soredništvu z M. Epp in F. Swyripa (Toronto 2003); *Women, Gender and Transnational Lives: Italy's Workers of the World* v soredništvu z D. Gabaccia (UTP 2002); *Enemies Within: Italian and Other Wartime Internments in Canada and Beyond* v soredništvu z R. Perin and A. Principe (UTP 2000).

družbe. Rdeča nit knjige je jasna, a hkrati izjemno kompleksna, na trenutke tudi protislovna in ironična, kot pač zgodbe, ki jih piše življenje. Subtilnost, s katero predstavi obe skupini, avtorici omogoča preseganje togih podob te ali one strani, še več, z najrazličnejšimi konkretnimi primeri sta predstavljeni heterogenost praks, teženj in idej znotraj omenjenih skupin in presečnost med njimi.

Pomemben vzvod za transformacijo povojnih prišlekov v »idealne kanadske državljane«, kar je bila glavna naloga »gatekeeperjev«, pripisuje Iacovetta zunanjepolitičnemu vzdušju, ki ga je sprva izdatno začinila druga svetovna vojna in nato še hladna vojna. Kanada, ki je bila do komunistov in komunizmu sorodnih gibanj sumničava celotno vojno obdobje, se je v boju proti »rdečim« državam Vzhodnega bloka postavila ob bok ZDA. V paranoičnem vzdušju so kanadski državljani – podobno kot je to veljalo za drugi, komunistični breg – v masovnih medijih (časopisje, radio, ameriški filmski tedniki v kinih ter televizijski sprejemniki) prejeli črno-bela, znatno ideološko obarvana poročila o dogajanjih v Evropi in po svetu. Olja na mašinerijo protikomunistične propagande so dodajali tudi povojni, večinoma mladi in fizično sposobni prišleki, ki so bili že pred odhodom v Kanado selekcionirani po svojih svetovnonazorskih prepričanjih in so v večji meri nasprotovali komunističnim režimom. Številni, ki so v Kanado prišli ideološko bolj ali manj neobremenjeni, so protikomunistične nazore sčasoma prevzeli od večinske družbe.

S pomočjo mnogovrstnih virov uspe Iacovetti predstaviti raznolike odnose kanadske družbe do različnih skupin priseljencev. Obstoječi stereotipi, ki so trdovratno definirali omenjene odnose, so se napajali iz številnih virov, tako političnih realnosti kot tudi globoko zakoreninjenih rasističnih, ideoloških, spolnih in drugih predpostavk. Zlasti zgovorno je bilo časopisje, ki je, denimo, dnevno objavljalo zgodbe in zgovorne fotografije o novih prišlekih in se osredotočalo zlasti na osrečujoče prihode iz dežel pomanjkanja in bede v gostoljubno deželo izobilja. Pri tem so močno izostajali diskriminatorni vidiki priseljske politike, kot so – sicer začasno, a vendar sistematično – zavračanje zlasti nemških, italijanskih, judovskih, japonskih, grških in drugih priseljencev ter tudi priseljenih homoseksualcev (ki so jim s priseljskim zakonom leta 1952 kategorično prepovedali vstop), fizično manj sposobnih, itd. Taki in podobni predsodki so nastali na temeljih posplošenih predstav, ki so vzklyle v turbulentnem družbeno-političnem dogajanju 40. let 20. stoletja in se oplajale z aktualnimi predstavami o idealnem kanadskem državljanu. Uradna kanadska priseljska politika je navzven nastopala nedvoumno in dajala jasno vedeti, kdo je zaželen in kdo nezaželen priseljenec. A v isti sapi ko je ustvarjala družbeno razpoloženje do priseljevanja, je določenim normativom, ki so zrcalili jakost volilnih glasov, povsem nedvoumno tudi sledila. Kljub vsemu je treba pripomniti, da ost razpoloženja do priseljencev ni bila nikdar enoznačna; tako med institucionaliziranimi »gatekeeperji« kot med »navadnimi« državljani je prihajalo do zelo raznolikih vrednotenj prihoda večjega števila priseljencev in njihove vloge v državi. Med najbolj očitnimi in hkrati skrajnimi reprezentacijami priseljencev, razumljenimi kot »nevarnost za kanadsko družbo« oziroma kot »doprinos za rastočo državo«, je obstajala pisana in prelivajoča se paleta mnenj, občutenj in argumentacij.

Prišleki so ob vstopu v Kanado naleteli na številne institucije, ki so posredno ali

neposredno nadzorovale njihovo obnašanje v deželi, ki jim je nudila nov dom. Ob najbolj očitnih priseljenskih in zaposlovalskih uradnikih je to vlogo prevzemala tudi vrsta socialnih in zdravstvenih služb, družinskih, izobraževalnih in poklicnih svetovalnic, različnih klubov in društev (tudi priseljenskih), prostovoljnih organizacij, novinarjev, lobistov, ipd. Ta drža je pravzaprav izhajala iz strahu pred ekspanzijo komunizma, bila pa je tudi preventivni ukrep pred povečanjem nezaposlenosti in kriminalitete, upadom zdravstvenega standarda in seveda pred grožnjo splošne dekadence kanadske družbe, vključno z razpadom koncepta klasične družine, ki bi se lahko zgodil z navalom več sto tisoč prišlekov iz travmatizirane povojne Evrope. Kanadizacija je potekala ne le v imenu učenja angleškega jezika in kanadskega vedenja, ampak je močno posegla v sistem vrednot, zlasti na račun »pravilnega« družinskega življenja, morale, ustreznih spolnih in vsakdanjih praks ter se uveljavljala celo v prehranjevanju, bontonu in govorici telesa. Tako je kanadizacija, kot so jo spričo masovnega priseljevanja dodobra premislili v političnih in družbenih elitah, potekala prefinjeno in hkrati zelo učinkovito. Njen temeljni namen je bil preobraziti prišleke v produktivne in hvaležne državljane, saj so prišli v »deželo izobilja in demokracije«. Ta vseprisotni diskurz je odkrito in prikrito poudarjal superiornost zahodnih, sploh severnoameriških kapitalističnih držav do preostalega sveta.

Iacovetta v svoji monografiji razkriva protislovne plati priseljenske zgodovine med prvo fazo hladne vojne v Kanadi, ki je splošno znana kot priseljencem prijazna država z relativno sproščenimi vstopnimi pogoji. Večina priseljencev iz časa hladne vojne še danes vidi Kanado kot »deželo obilja in humanosti«, ki jim je omogočila priložnost za nov, bogat začetek, a hkrati je nemogoče prezreti razočaranja, izpostavljenost predsodkom, težke življenjske razmere in tragične izgube, s katerimi se je marsikdo soočil. Avtoričina pozornost je usmerjena tudi na oblike dehumanizacije in kršenje temeljnih človekovih pravic, kar se je velikokrat dogajalo prav v imenu človekovih pravic in demokracije. Večina priseljencev, trdi Iacoveta, tudi tisti, ki so uspeli, so morali integracijo in pridobitev državljanstva plačati s pripravljenostjo podrediti se zahtevam »gatekeeperjev« ali pa so utrpeli posledice.

Čeprav *Gatekeepers* obravnava kanadsko družbo v zgodnji fazi hladne vojne, ki ima nesporno svoje časovne in prostorske posebnosti, mu ne moremo odreči poudarjanja tematik in vprašanj, ki so povsem aktualna tudi za današnji slovenski prostor. Slovenija, ki se je iz pretežno izseljenske v 60. in 70. letih začela spreminjati v pretežno priseljenško deželo, se danes sooča s številnimi pojavi, primerljivimi s kanadskimi, v, recimo temu, »adolescentni« priseljenški fazi po drugi svetovni vojni. Merim zlasti na težnje po kulturni homogenizaciji kanadske družbe, ki ni zajemala le favorizacije učenja in rabe dominantnega angleškega (in pogojno francoskega) jezika, ampak je posegala tudi v oblačilno kulturo, prehranjevalne prakse, razmerja med moškim in žensko, obliko in delovanje družine, spolne prakse in druga nenapisana pravila, značilna za kanadsko družbo. Zaradi pretirane občutljivosti velikega dela »starih Kanadčanov« na prekoračitev vedenja, razumljenega kot tradicionalno kanadskega, so ti »prehitro in nepotrpežljivo odklonili morebitno prijateljstvo s prišlekom ali zmotno sklenili, da priseljenec ne more biti asimiliran in bo ostal tujec«. To pogosto držo je mogoče najti tudi v drugih priseljen-

skih državah, vključno s Slovenijo. Poraja se vprašanje, ali je res smiselno pričakovati, da bodo priseljenci nemudoma sprejeli »naš jezik in našo kulturo«, in jih prisiliti, da se bodo v takem izključevalnem okolju sploh kdaj čutili Slovence? Ali nenazadnje ni mogoče posameznikovih pripadnosti in lojalnosti seštevati? Zakaj smo tako ponosni na težnje po ohranjanju slovenskega jezika in tradicij med Slovenci v zamejstvu in po svetu, priseljencem pa te potrebe ne želimo priznati?

Urška Strle